

(από την *Ευμορφία Τσιαμάγκα, Μουσειοπαιδαγωγό*)

Το παιχνίδι αποτελεί μια δραστηριότητα πανανθρώπινη και διαχρονική. Με το παιχνίδι το παιδί αποκτά εμπειρίες, γνωρίζει το περιβάλλον του και αποκτά σχέσεις με αυτό. Φυσικά είναι απαραίτητο για τη σωματική, ψυχική και συναισθηματική του ανάπτυξη. Καλλιεργεί τη φαντασία και τη δημιουργικότητά του. Η συμμετοχή στα ομαδικά παιχνίδια βοηθάει στην κοινωνικοποίηση των παιδιών καθώς μέσα από αυτά μαθαίνουν να πειθαρχούν στους κοινούς κανόνες και να αποβάλλουν σταδιακά τον εγωκεντρισμό τους (Κάππας, 2005. Κωνσταντινόπουλος, 2007. Λαουτάρη – Γκριτζάλα, 2004).

Η Μύρτις δεν πρόλαβε να χαρεί τον κύκλο της ζωής ολοκληρωμένο, θα μπορούσε, όμως, να ειπωθεί πως πρόλαβε στη σύντομη ζωή της να παίξει και να χαρεί με τις φίλες της. Μάλιστα, αν δεν είχε πεθάνει λόγω του λοιμού και δεν είχε θαφτεί έτσι βιαστικά σε τάφο ομαδικό τα αγαπημένα της παιχνίδια θα τη συντρόφευαν στο μοναχικό της ταξίδι στον κάτω κόσμο, όπως συνέβαινε σε αντίστοιχες περιπτώσεις (Αδάμ – Βελένη, 2001). Όμως, ποια ήταν τα παιχνίδια με τα οποία έπαιξε; Πως έπαιζαν τα παιδιά της εποχής της; Πόσο διαφέρουν τα παιχνίδια τους από τα σημερινά;

Τα περισσότερα παιχνίδια της αρχαιότητας που διασώθηκαν μέχρι σήμερα προέρχονται από τάφους παιδιών, καθώς η παιδική θνησιμότητα ανέρχονταν σε μεγάλο ποσοστό στα αρχαία χρόνια. Άλλα παιχνίδια που παίζονταν με το σώμα τα εντοπίζουμε ως αναπαραστάσεις σε αγγεία. Ελάχιστα, βέβαια, παιχνίδια έχουν διασωθεί καθώς τα περισσότερα κατασκευάζονταν από υλικά φθαρτά –ξύλο, ύφασμα, κερί, δέρμα- και επομένως είναι εξαιρετικά δύσκολο να διατηρηθούν στο πέρασμα του χρόνου (Tames, 2003).

Τα μωρά είχαν την *πλαταγή* και τα *σείστρα* τους, δηλαδή *κουδουνίστρες* πήλινες ή μεταλλικές. Πολλές από τις ζωόμορφες πήλινες που έχουν σωθεί απεικονίζουν γουρουνάκια, γιατί θεωρούνταν πως φέρνουν τύχη. Άλλες φορές οι *κουδουνίστρες* τους ήταν ανθρωπόμορφες. Τα λίγο μεγαλύτερα έπαιζαν με πήλινα *αλογάκια με ρόδες*

φτιαγμένες είτε από το ίδιο υλικό, είτε ξύλινες, που τα έδεναν με σχοινί και τα έσερναν. Οι ανασκαφές έχουν φέρει στο φως

ειδώλια ζώων

, αλλά και

μικρογραφίες επίπλων

από χαλκό και σίδηρο, τα οποία εικάζεται ότι είναι παιχνίδια των παιδιών. Η ερμηνεία ότι πρόκειται για παιχνίδια ενδυναμώνεται και από την παρουσία αντίστοιχων πήλινων ζωόμορφων ειδωλίων σε τάφους μικρών παιδιών.

Ακόμη και σήμερα τα παιδιά φέρνοντας στα μέτρα τους τα αντικείμενα από τον κόσμο των ενηλίκων έρχονται σε θέση να αναπαράγουν τον κόσμο αυτό. Έτσι, επιχειρείται η συναισθηματική και ψυχική ενσωμάτωσή τους στον τελευταίο.

Πήλινο αλογάκι με αναβάτη.

Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.

Το αγαπημένο παιχνίδι των κοριτσιών ήταν η *πλαγγόνα*, η γνωστή *κούκλα*, που τα προετοίμαζε για τον μελλοντικό τους ρόλο, αυτόν της μητέρας. Εκτός από τις άκαμπτες κούκλες υπήρχαν και αυτές στον τύπο του *νευρόσπαστου*, που τα χέρια τους και τα πόδια τους ήταν ενωμένα με σύρμα στο σώμα για να μπορούν να κινούνται. Τα κορίτσια έντυναν τις *πλαγγόνες* τους με ρούχα, όπως κάνουν και στη σημερινή εποχή. Συχνά είχαν και αντικείμενα καλλωπισμού της κούκλας, αλλά και *μικρογραφίες* ενός ολόκληρου *νοικοκυριού*. Τα κορίτσια, αλλά και τα μικρά αγόρια είχαν την *αιώρα* τους, δηλαδή *κούνια* κατασκευασμένη από σχοινί. Η *αιώρα* η *βραχιόνιος* είναι η σημερινή *τραμπάλα*.

Έπαιζαν με *στροβίλους*, δηλαδή με *σβούρες*, με την *ίυγγα*, το αντίστοιχο σημερινό παιχνίδι λέγεται *κουμπί* και ήταν συνήθως ένας ξύλινος τροχός περασμένος σε κλωστή. Καθώς αυτός περιστρέφονταν παρήγαγε έναν οξύ συριστικό ήχο. Επίσης, έπαιζαν με *γιο-γιο* (δεν είναι γνωστή η αρχαία ονομασία του), με *τροχούς* (*τσέρκια*), αλλά και με *κότσια* ή

αστραγάλους

από τα κόκαλα των αρθρώσεων των πίσω ποδιών ζώων (προβάτων, ελαφιών, βοδιών) ή με αντίστοιχους από πηλό ή μέταλλο. Ένα παιχνίδι που έπαιζαν με τους

αστραγάλους

λέγονταν «

εις ώμιλλαν

». Το παιχνίδι αυτό το έπαιζαν συνήθως τα μεγαλύτερα παιδιά. Χάρασσαν έναν κύκλο στο έδαφος και από κάποια ορισμένη απόσταση έπρεπε να ρίξουν τον αστράγαλο μέσα στον κύκλο. Ο αριθμός των βολών οριζόνταν στην αρχή του παιχνιδιού. Εξίσου συχνό ήταν και το

αρτιάζειν

», δηλαδή τα

μονά-ζυγά

που θα λέγαμε σήμερα. Εναλλακτικά για το παιχνίδι αυτό χρησιμοποιούσαν κουκιά, καρύδια ή αμύγδαλα. Με

κότσια

ή με μικρά λεία πετραδάκια έπαιζαν τα

πεντέλιθα

που παίζονται και σήμερα και είναι γνωστά ως

πεντόβολα

. Στο παιχνίδι αυτό δεν υπήρχε περιορισμός στον αριθμό των παικτών. Κάθε παιδί συγκέντρωνε μπροστά στα πόδια του πέντε πετραδάκια ή κότσια και έπρεπε να ρίξει στον αέρα ένα και να το πιάσει ξανά ενώ είχε ήδη πάρει ένα ακόμη κότσι από αυτά που είχε μπροστά του.

Φυσικά δεν τους έλειπαν τα *επιτραπέζια παιχνίδια*, που παίζονταν με πεσσούς, δηλαδή με πιόνια. Για να παίξουν χωρίς τη χρήση άβακα (συνήθως πήλινη κεραμίδα) πολλές φορές χάρασσαν τις γραμμές στο έδαφος και αντί για πεσσούς χρησιμοποιούσαν χάντρες, πετραδάκια, φασόλια ή άλλα συνηθισμένα αντικείμενα. Στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας είναι ορατές μεγάλες οκτάκτινες

τρίλιζες

χαραγμένες επάνω σε μάρμαρα. Σήμερα παίζουμε

σκάκι

, ο μακρινός του πρόγονος θεωρείται το παιχνίδι

πόλεις

ή

πόλις

ή

χώρας

.

Είχαν *σφαίρες*, δηλαδή *μπάλες* από ύφασμα ή από δέρμα ζώου παραγεμισμένες με άχυρο,

φυσικό σπόγγο, μαλλί. Πιο δύσκολες στην κατασκευή ήταν αυτές που κατασκευάζονταν από την κύστη ζώου, συνήθως γουρουνιού την οποία την φούσκωναν με αέρα. Ένα παιχνίδι με τη μπάλα ήταν η *απόρραξις*, δηλαδή έπρεπε να ρίξουν με δύναμη τη μπάλα στο έδαφος, να αναπηδήσει και να την ξαναχτυπήσουν. Νικητής αναδεικνύονταν εκείνος που κατάφερνε να την χτυπήσει τις περισσότερες φορές χωρίς να χάσει το ρυθμό. Ενώ στην *αν ακρουσία* έκαναν το ίδιο αλλά χτυπώντας την μπάλα σε τοίχο. Στο *κερητίζειν*, που θυμίζει το σημερινό *χόκεϊ*, οι παίκτες προσπαθούσαν να πάρουν προς το μέρος τους την μπάλα χρησιμοποιώντας καμπυλωτά ραβδιά. Η *ουρανία* ήταν ένα άλλο παιχνίδι με τη χρήση μπάλας. Ένας παίκτης πετούσε την μπάλα όσο πιο ψηλά μπορούσε και οι υπόλοιποι προσπαθούσαν να την πιάσουν προτού πέσει στο έδαφος.

Ιδιαίτερα αγαπητά ήταν και τα *ομαδικά παιχνίδια*. Σήμερα τα παιδιά παίζουν *μπιζ*. Έπαιζαν και στα αρχαία χρόνια; Φυσικά, τότε το έλεγαν *κολλαβίζειν*. Οι κανόνες του παραμένουν ίδιοι: ένας παίκτης στέκεται με τα μάτια κλειστά και με γυρισμένη την πλάτη του προς τους υπόλοιπους. Ένας από αυτούς τον χτυπά στην πλάτη και εκείνος πρέπει να μαντέψει ποιος ήταν.

Στην *ακινήτινδα*, στα *αγαλματάκια* που λέμε σήμερα, νικητής ήταν εκείνος που θα μπορούσε να παραμείνει περισσότερη ώρα ακίνητος πατώντας στο ένα του πόδι. Έπαιζαν *αποδιδρασκίνδρα*, δηλαδή *κρυφτό*, αλλά και *διελκυστίνδα*, με τον ίδιο τρόπο που παίζεται και σήμερα. Τα παιδιά χωρίζονταν σε δύο ομάδες και τραβούσαν ένα σχοινί. Νικήτρια ομάδα ήταν εκείνη που θα κατόρθωνε να μετακινήσει την άλλη πέρα από το σημείο που είχαν ορίσει στο έδαφος. Η *εφετίνδα* ήταν ένα άλλο απλό παιδικό παιχνίδι. Χάρασσαν στο έδαφος έναν κύκλο και σε κάποια απόσταση από αυτόν μία γραμμή. Οι παίκτες πετούσαν αντικείμενα μέσα στον κύκλο προσπαθώντας να μην πέσουν έξω από τα όριά του γιατί διαφορετικά έχαναν. Για να παίξουν *στρεπτίνδα* τα παιδιά τοποθετούσαν ένα όστρακο ή ένα νόμισμα στο έδαφος. Με ένα άλλο όστρακο ή νόμισμα το χτυπούσαν έχοντας ως στόχο να το στριφογυρίσουν και να πέσει με την

αντίθετη πλευρά. Παίζεται ακόμη και πλέον είναι γνωστό με διάφορες ονομασίες, όπως
γυριστάκι

,
πετράκι

,
βωλάκι

,
στουμπιστό

. Η
φαινίνδα
είναι σαν τα

μήλα
που παίζουν σήμερα τα παιδιά. Μήπως έπαιζαν και
τυφλόμυγα

; Μα και βέβαια, αλλά την έλεγαν
χαλκή μυία

. Μια παραλλαγή του
ασκωλιασμού

μοιάζει με το σημερινό
κουτσό

, καθώς τα παιδιά έτρεχαν στο ένα πόδι, πηδώντας. «

Εφεδρισμός

», η σημερινή «

μακριά γαιδούρα

ή
καβάλες

», ήταν ουσιαστικά η τιμωρία του ηττημένου/της ηττημένης, καθώς έπρεπε να πάρει τον
νικητή/την νικήτρια του παιχνιδιού που έπαιζαν πριν στις πλάτες του/της (Λάζος, 2002).

Νεοελληνική Μουσική Θεωρία και Ιστορία: η σχέση με την αρχαία μουσική και την ελληνική μουσική του 19ου αιώνα. Η μουσική ως μέσο εκπαίδευσης και πολιτιστικής αγωγής. Η μουσική ως μέσο κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής. Η μουσική ως μέσο ψυχολογικής και σωματικής αγωγής. Η μουσική ως μέσο θρησκευτικής και λαϊκής αγωγής. Η μουσική ως μέσο παιδαγωγικής και εκπαιδευτικής αγωγής. Η μουσική ως μέσο καλλιτεχνικής και δημιουργικής αγωγής. Η μουσική ως μέσο κοινωνικής και πολιτικής αγωγής. Η μουσική ως μέσο ψυχολογικής και σωματικής αγωγής. Η μουσική ως μέσο θρησκευτικής και λαϊκής αγωγής. Η μουσική ως μέσο παιδαγωγικής και εκπαιδευτικής αγωγής. Η μουσική ως μέσο καλλιτεχνικής και δημιουργικής αγωγής.